

Nr 237.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående kronans deltagande i reglering av sjön Torrön; given Stockholms slott den 14 mars 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Th. Borell.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Borell anför:

Indalsälven bildar mellan Storsjön och älvens utlopp i havet en sammanlagd fallhöjd av något över 292 meter. Emellertid försvåras i hög grad ett rationellt utnyttjande av vattenfallen i älven därav, att avrinningen i densamma betydligt växlar. Under högvattentiden — senare delen av våren och sommaren — är vattentillgången mycket riklig, under det att under lågvattentiden vattentillgången är avsevärt reducerad. Så uppgår till exempel vattenavrinningen i älven vid utloppet ur Storsjön enligt gjord beräkning till omkring följande antal kubikmeter i sekunden, nämligen vid exceptionell lågvattenmängd 36, vid vanlig lågvattenmängd 54, vid 9-månaders vattenmängd 96, vid vanlig högvattenmängd 900 och vid exceptionell högvattenmängd 1,200.

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 200 häft. (Nr 237.)

I syfte att åvägabringa ett rationellt utnyttjande av vattenkraften hava sedan flera år tillbaka bland ägarna av vattenfall i älven pågått förarbeten för genomförande av en reglering av vattenföringen, och har även vattenfallsstyrelsen för kronans vattenfall i älven deltagit i dessa arbeten. För verkställande av en utredning rörande en dylik reglering bildades år 1920 Indalsälvens regleringsförening u. p. a., i vilken vattenfallsstyrelsen för kronans vattenfall ingick såsom medlem.

Jämlikt Kungl. Maj:ts förordnande är generaldirektören och chefen för statens vattenfallsverk sedan år 1920 ledamot av regleringsföreningens styrelse, och har han sedan dess fungerat såsom föreningens ordförande.

I skrivelse den 14 mars 1930 har nu *vattenfallsstyrelsen* gjort framställning i fråga om kronans deltagande i en ifrågasatt reglering av en av Indalsälvens källsjöar, Torrön. Styrelsen anför härutinnan följande:

Utredningsarbetena hava nu fortskridit så långt, att en fullständig plan är utarbetad till reglering av en av Indalsälvens större källsjöar, nämligen Torrön. De vattenfallsägare, som hava sina vattenfall bebyggda och sålunda hava det största intresse av Torröns reglering, äro Äggfors aktiebolag, Hissmofors aktiebolag och Hammarforsens kraftaktiebolag. Dessa företag önska jämväl snarast möjligt genomföra Torröns reglering och för detta ändamål redan våren 1930 begära vattendomstolens tillstånd till företaget men blott under den förutsättning, att de övriga fallägarna i Indalsälven i mån av bebyggande sedermera deltaga i anläggningskostnaderna. De fallägare, mellan vilka underhandlingar i detta syfte förts, äro vattenfallsstyrelsen för Kungl. Maj:t och kronan såsom ägare av Stads- och Österåsforsarna samt delar av Stuguforsen, Skärhälls- och Midskogsforsarna samt Kattstrupeforsen, aktiebolaget Svarthålsforsen (Stockholms stad) såsom ägare av Svarthålsforsen samt Krångede aktiebolag såsom ägare av Krångedeforsarna. Ett förslag till avtal mellan dessa intressenter har jämväl utarbetats.

Ur *avtalsförslaget* må här återgivas följande:

Avtal skulle träffas mellan följande ägare av strömfall i Indalsälven å sträckan Liten—havet, i det följande kallade delägarna, nämligen å ena sidan Äggfors aktiebolag, Hissmofors aktiebolag, Östersunds elektriska aktiebolag, vattenfallsstyrelsen för Kungl. Maj:t och kronan, aktiebolaget Näveredeforsen¹, Krångede aktiebolag, Hammarforsens kraftaktiebolag och aktiebolaget Svarthålsforsen ävensom emellan delägarna samt å andra sidan Indalsälvens regleringsförening u. p. a.

Delägarna förbinda sig gent emot varandra att inom viss tid ingå till Mellanbygdens vattendomstol med ansökan om tillstånd till reglerande av avrinningen från sjön Torrön och utförande av därför erforderliga arbeten, allt i överensstämmelse med visst angivet förslag.

De delägarna tillhöriga strömfällen eller delarna av strömfall å sträckan Liten—havet skola i avseende å regleringsföretaget utgöra en samfällighet med skyldighet för ägarna att, på sätt i det följande stadgas, taga del i kostnaderna för företaget. Samfälligheten skall alltså bestå av följande delägarna tillhöriga strömfall eller delar av strömfall med relativtal, angivande båtnad och bidragsskyldighet per fallhöjdsenhet:

¹ I proposition, nr 159, har Kungl. Maj:t framlagt förslag angående inköp från detta bolag av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven, innebärande kronans förvärvande av omkring 91 % i Näveredeforsen.

Sträcka av Indalsälven.	Strömfall, i vilket delägarna hava del.	Ä g a r e.	Relativtal, angivande båtnad och bidragskyldighet per fallhöjdsenhet.
Liten—Storsjön . .	Äggforsen	Äggfors aktiebolag	1.00
Storsjön—Gesunden	Hissmoforsen	Hissmofors aktiebolag	0.85
	Kattstrupeforsen	Östersunds elektriska aktiebolag, Staten	0.85
	Skärhällsforsen	Staten	0.81
	Midskogsforsen	Staten	0.80
	Näveredeforsen	aktiebolaget Näveredeforsen ¹	>
	Stuguforsen	Staten	>
Gesunden—Hammarforsens övre gräns	Krångedeforsen	Krångede aktiebolag	>
Hammarforsens övre gräns—havet . .	Hammarforsen	Hammarforsens kraftaktiebolag	0.77
	Svarthålsforsen	aktiebolaget Svarthålsforsen	>
	Stadsforsen	Staten	0.76
	Österåsforsarna	Staten	>

Delägare i vattenregleringsföretaget skall vara skyldig att allteftersom han bebygger strömfall på sträckan Liten—havet, vare sig det tillhör honom eller annan, bidra till kostnaderna för företaget med så stor del, som svarar mot förhållandet mellan av delägaren utbyggd fallhöjd, multiplicerad med förut angivet relativtal, och summan av de av delägare vid varje tillfälle utbyggda fallhöjderna, på samma sätt reducerade.

Med kostnaderna för företaget förstås de verkliga anläggningskostnaderna utan hänsyn till inträdd värdeminskning ävensom årliga kostnader, avseende tiden efter bidragsskyldighetens inträdande. Delägare må alltså icke påfordra tillämpning av femte stycket i 6 § 3 kapitlet vattenlagen.

Strömfall skall anses bebyggt, då turbinerna i därstädes uppfört kraftverk kunna vid kontinuerlig drift tillgodogöra en tredjedel av den genom regleringen vunna ökningen i vattenmängd, varvid nämnda ökning skall hänföras till en utbyggnadsvattenmängd med en varaktighet av i medeltal nio månader per år efter regleringens genomförande.

Såsom vid kraftverk utbyggd fallhöjd skall anses skillnaden mellan vattenhöjden vid den punkt, där drivvattnet avledes från vattendraget till kraftverket, och vattenhöjden vid den punkt, där drivvattnet återföres till vattendraget, allt vid en vattenföring av tio sekundliter per kvadratkilometer av tillrinningsområdet.

Bidragskyldighet, som förut nämnts, skall anses inträda omedelbart efter det verkställbar dom i regleringsmålet erhållits:

för Äggfors aktiebolag, Hissmofors aktiebolag och Hammarforsens kraftaktiebolag för vissa utbyggda fallhöjder i respektive Äggforsen, Hissmoforsen och Hammarforsen, samtliga multiplicerade med förut för vederbörande angivna relativtal.

I övrigt skall vattenregleringsföretagets styrelse äga att i enlighet med förestående regler bestämma såväl tidpunkten för bidragskyldighetens in-

¹ Se noten å föreg. sida.

trädande som det andelstal, efter vilket samma skyldighet skall beräknas. Sådant beslut bliver ovillkorligen bindande för delägare, vilken icke inom trettio dagar efter därav erhållen skriftlig del överklagar beslutet genom att skriftligen hos styrelsen påkalla skiljedom. Ändå att dylik klandertalan väckes, skall styrelsebeslutet lända till efterrättelse i avvaktan å avgörandet.

Av Indalsälvens regleringsförening u. p. a. och av Äggfors aktiebolag, Hissmofors aktiebolag, vattenfallsstyrelsen, Krångede aktiebolag, Hammarforsens kraftaktiebolag och aktiebolaget Svarthålsforsen bekostade utredningar och förberedande arbeten för sjön Torröns reglering må disponeras av delägarna mot det att de härför använda medlemmen ävensom de av nyssnämnda sex delägare för utredningar och synerättgång förskjutna medel skola inräknas i anläggningskostnaderna för företaget samt, så snart regleringen genomförts, av det blivande vattenregleringsföretaget återgäldas till dem, som förskjutit medlemmen. Erfordras för domstolsärendets slutförande ytterligare medel, skola dessa förskottas av nu angivna delägare i samma proportion som deras tidigare tillskjutna förskott, och äro förestående bestämmelser tillämpliga jämväl beträffande sålunda tillskjutna medel.

I anläggningskostnaderna skall jämväl ingå ränta under byggnadstiden.

När delägare, som först efter regleringens utförande träder till företaget, av anläggningskostnaderna inbetalar vad enligt förenämnda regler åligger honom, skall vad sålunda inbetalas återbäras till dem, som förut guldit ifrågavarande belopp.

De avgifter, som jämlikt 4 kap. 14 § vattenlagen kunna komma att åläggas delägare, skola erläggas av det blivande vattenregleringsföretaget och utdebiteras å delägarna i likhet med övriga årliga omkostnader.

För täckande av vattenregleringsföretagets utgifter för förvaltning och drift samt för underhåll av de anläggningar och arbeten, som för regleringen böra vidmakthållas, skall styrelsen vid varje års början enligt av delägarna å sammanträde fastställda grunder uttaga lämpligt belopp. Samtidigt skall även av delägarna uttagas ett belopp för bildande av förnyelsefond, vilket belopp skall motsvara följande procenttal av de verkliga anläggningskostnaderna, med undantag av kostnaderna för schaktningar och sprängningar, nämligen för järn- och träkonstruktioner samt maskinella anordningar 3 % och för övriga anläggningar, med sagda undantag, 1 %. Avsättningar till fonden må icke ske, när den överstiger det belopp, till vilket de verkliga anläggningskostnaderna med förut angivna undantag uppgått. Intill dess skola räntorna å fonden läggas till densamma. Fonden får endast användas för täckande av kostnaderna för sådana större ombyggnads- och reparationsarbeten, vilka icke äro att hänföra till normalt underhåll.

Sedan verkställbart tillstånd av domstol erhållits till regleringens utförande samt styrelse för vattenregleringsföretaget blivit vald, skall frågan om tiden för arbetets påbörjande avgöras genom omröstning mellan de delägare, som på grund av förut omförmälda regler äro skyldiga eller genom särskilda förbindelser åtagit sig att omedelbart bidra till kostnaden. Därvid skall den mening bliva gällande, som biträdes av delägare, vilka hava sammanlagt största redan inträdda bidragsskyldighet.

Vattenfallsstyrelsen anför vidare:

Ställningen som sökande till ett vattenregleringsföretag medför emellertid vissa konsekvenser. Sålunda står sökanden till ett företag lika med ägare till bebyggda fall i ekonomiskt ansvar för fullgörande av alla ersättningar

till tredje man, som kunna bliva av domstol utdömda. Jämväl har sökanden skyldighet att tillse, att regleringsdammen och övriga anordningar varda vederbörligen underhållna och icke förfalla till skada för annan. Dessa anläggnings- och driftkostnader skulle emellertid enligt avtalet tills vidare bestridas av förenämnda tre företag, som äga bebyggda fall. All anledning finnes ock att antaga, att de kunna fullgöra denna skyldighet och att således den risk, övriga sökande enligt lag påtaga sig, är obetydlig.

För kronan såsom ägare av betydande vattenfall i Indalsälven skulle det givetvis medföra en avsevärd förmån, om vid bebyggandet av något av dessa fall reglering var genomförd för en så stor sjö som Torrön. Då företaget jämväl måste anses vara av synnerligen allmännyttig betydelse, kan jämväl av denna anledning kronans understöd till företaget väl försvaras. Vattenfallsstyrelsen har för sin del därför den uppfattningen, att kronan borde ingå i det planerade företaget.

Enär avtalet innebär förpliktelse för kronan att i en framtid i samband med ett blivande utbyggande av något av kronans vattenfall i Indalsälven utöver de direkta byggnadskostnaderna gälda en viss andel av kostnaderna för Torröns reglering, torde vattenfallsstyrelsen icke kunna utan Kungl. Maj:ts bemyndigande underteckna avtalet ifråga. Emellertid rör det sig här icke om några betydande belopp. Kostnaden för Torröns reglering har beräknats till 1,200,000 kronor. De företag, som enligt förenämnda plan skulle ställa sig som sökande, representera tillhoppa 236 fallmeter. Fördelas kostnaden mellan sökandena efter den energivinst, som tillföres deras fall, skulle på kronans fallandelar i härefter nämnda forsar belöpa ungefär följande belopp, nämligen:

	Kronor
Kattstrupeforsen	16,000
Skärhälls- och Midskogsforsarna	124,000
Stuguforsen	34,000
Stadsforsen	119,000
Österåsforsarna	96,000
	<u>Summa 389,000</u>

På Näveredeforsen, som enligt preliminärt träffat, Kungl. Maj:t underställt avtal inköpts för kronans räkning, skulle belöpa ett belopp av 68,000 kronor.

Att märka är dock, att kronan vid bebyggande av något av dessa fall, förutom de kostnader, som på detta fall belöper, jämväl har att förskottera på samma fall belöpande andel i de belopp, som skola uttaxeras på då ännu ej bebyggda fall.

På grund av det anförda hemställer vattenfallsstyrelsen om bemyndigande att i huvudsak på de i förenämnda förslag angivna grunder avsluta avtal med ägare av vattenfall i Indalsälven angående gemensam ansökan till vederbörande vattendomstol om tillstånd till sjön Torröns reglering.

Enligt vad jag inhämtat beräknas regleringen av sjön Torrön för de utbyggdsvärdiga fallhöjderna i Indalsälven medföra en energivinst av omkring 250 miljoner kilowattimmar, motsvarande 30 procent av den under lågvattenhalvåret eljest tillgängliga energimängden. Redan genom denna sjöreglering skulle sålunda vattentillgången i Indalsälven kunna mycket bättre utnyttjas. Med hänsyn till såväl den allmänna nyttan av ett sådant företag som fördelen därav för kronan vid framtida utbyggande av dess vattenfall i Indalsälven torde kronan böra delta i det nu planerade regleringsföretaget. Jag vill alltså tillstyrka, att vattenfallsstyrelsen erhåller bemyndigande att

Departementschefen.

för kronans räkning avsluta avtal rörande reglering av sjön Torrön i huvudsaklig överensstämmelse med de i förut omförmälda förslag angivna grunder.

Enligt dessa grunder skulle kronan bliva förpliktad att gälda sin andel i kostnaderna för regleringsföretagets utförande i den mån dess vattenfall i Indalsälven bliva utbyggda. Frågan om beredande av medel till bestridande av dessa kostnader torde alltså först i samband med äskande av medel för utbyggande av kronans vattenfall behöva underställas riksdagen. Då emellertid kronan genom att ingå avtal i fråga om deltagande i förevarande regleringsföretag skulle binda sig för framtida utgifter, läser riksdagens medgivande härtill böra inhämtas.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att kronan må för bättre utnyttjande av vattenkraften i Indalsälven i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder deltaga i reglering av sjön Torrön.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

F. Wessberg.